

“ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ҲАРБИЙ-ВАТАНПАРВАРЛИК ТАРБИЯСИДА БАДИИЙ АДАБИЁТ ВА МУСИҚА САНЪАТИНИНГ МУҲИМ ОМИЛЛАРИ

Sabirov Zabixillo Raxmatillayevich

*Shayxontohur tumani Madaniyat markazi qoshidagi Shodlik doirachilar guruhi
Badiiy rahbar*

Биз ҳарбий-ватанпарварлик тарбиясининг тамойиллари ҳақида сўз юритганимизда, бизнинг ихтиёримизда бўлган, инсонларнинг ҳиссиётлари ва онгига таъсир этишга аниқ йўналтирилган барча шакл ва усуллардан тўлиқ ва ижодий тарзда фойдаланишни назарда тутамиз.

Ҳарбий-ватанпарварлик тарбияси мавзуси ўзбек адабиётидан мустаҳкам ўрин олди ва унинг бугунги кундаги ривожини давом этмоқда.

Шуниси диққатга сазоворки, бир қатор ёзувчиларимиз ўз ижодларида ёшларнинг ҳарбий-ватанпарварлик тарбиясига катта аҳамият бермоқдалар. Шунинг учун ҳам кундан-кунга ҳарбий-ватанпарварлик мавзусидаги асарлар намуналари кўпайиб, уларнинг бадиий савиялари ҳам ошиб бормоқда. Ҳалқимизнинг севимли ёзувчилари А.Қодирий, А.Мухтор, О.Ёқубов ва бошқаларнинг асарларини бугунги кунда ёшларимиз ҳам қизиқиб мутоала қилишмоқда. Забардаст шоирларимиз А.Орипов, Э.Воҳидов, Муҳаммад Юсуф сингари ижодкорларнинг ҳаёт йўли ёшларимиз учун йўлчи юлдуз бўлиб хизмат қилмоқда.

Ҳарбий-ватанпарварлик мавзусида чоп этилаётган нашрларнинг кўлами жуда ҳам кенгдир. Уруш ва меҳнат ҳақидаги янги асарлар ва мақолаларнинг аксарият қисми унинг муаллифларининг аниқ ифодаланган эътиқодлари, муаммоларга илмий ёндошганлик хусусиятлари билан ажралиб туради. Жасорат ва фидокорона меҳнатга чорловчи йўналишдаги асарлар мазмунлари, шунингдек муаллифларнинг, инсоннинг жангда ёки меҳнатдаги ҳаракатини ижтимоий моҳиятини чуқур ифодалаб бериш савиялари ошиб бормоқда.

Ёшларнинг ҳарбий-ватанпарварлик тарбиясида асар муаллифлари ва қаҳрамонлари билан ўтказиладиган учрашувлар катта аҳамиятга эгадир. Чунки, улар ўзларининг ҳикоялари билан ўқувчиларга кучли руҳий таъсир кўрсата оладилар, бу эса учрашув қатнашчилари хотирасида узоқ вақтгача сақланиб қолади. Яхши ташкил этилган бундан учрашувларнинг ёшларга тарбиявий жиҳатдан таъсири ҳам юқори бўлади.

Ҳарбий-ватанпарварлик тарбиясида кино, театр ва тасвирий санъатнинг тутган роли.

Ёшларнинг ҳарбий-ватанпарварлик тарбияси муаммолари республикамиз матбуоти, радиотелевиденияси, кино, театр ва тасвирий санъатларининг диққат эътиборидадир.

Кино - ёшлар ўртасида энг оммавий санъат тури бўлиб ҳисобланади. Социологик маълумотларга кўра мамлакатимиз ёшларининг 80%- кинотомошабинлардир.

Ҳалқимизнинг ўтмишида Ўзбекистон Республикаси озодлиги, мустақиллиги учун олиб борган курашларини бадиий ва маънавий жиҳатдан тушуниб етиш, халқимиз тақдиридаги суронли йилларнинг буюк синовлари акс эттирилган воқеаларга чуқур назар ташлаш, уларнинг тарихий ривожланишидаги аҳамиятини, озодлик курашини олиб борган аجدодларимизнинг оммавий фидойиликларининг

манбаларини фалсафий жиҳатдан мушоҳада қилиш, - бу ҳарбий-ватанпарварлик мавзусидаги фильмларнинг бош мақсадидир.

Бундай фильмлар ўткир сюжетли, чуқур фалсафий маънога, шунингдек, саргузашт воқеаларга бой бўлса, улар ёшлар тарбиясида энг самарали воситалар бўлиб қолади.

Энг яхши ҳарбий кинофильмларда жасурлик, қахрамонлик манбаларини бадиий жиҳатдан тадқиқот қилиш, Ватанга бўлган мухаббат билан ифодаланади - бу руҳий калит ҳисобланиб, у шахснинг ички дунёсидаги энг чуқур кечинмаларнинг англашга имкон беради. Ҳарбий-ватанпарварлик мавзусидаги фильмлар, ёшларнинг маънавий эътиёжларига тўла жавоб беради, чунки уларда ёшларга хос бўлган саргузаштларга интилиш, ҳаётда ўзининг муносиб ўрнини эгаллаш ва фидойилик намуналари ҳикоя қилинади. Масалан, “АмирТемур”, “Мендирман Жалолiddин”, “Генерал С.Рахимов”, “Жасур”, “Илҳақ” ва бошқа фильмлар шулар қаторидандир.

Она-Ватанга бўлган мухаббатни тарбиялаш, ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш, бевосита ҳаётий идеаллар билан боғланган бўлиб, миллий ғоя ва миллий мафкурамизнинг асоси ҳисобланади. Бу эса, ўз навбатида ҳозирги кунга қадар ўқув юрларида батамом бартараф этилмаган баъзи бир умумий камчиликларни енгиб ўтишни талаб қилади.

Сўз бу ерда аввалом бор, ўқув юртлари ва ўқув дастурларида ва дасрдан ташқари ишларда ўзининг муҳим ўрнига эга бўлмаган эстетик таълим ва тарбия ҳақида бормоқда. Ана шу камчиликлар оқибатида ёшларнинг умумий маънавий ривожланишида сезиларли муаммолар пайдо бўлмоқда. Уларнинг санъат, шунингдек, кино санъати соҳасидаги билимлар даражаси жуда саёз бўлиб, бу муаммолар ўзининг ечимини кутмоқда.

Театр санъати - нафис санъат турларидан бўлиб, ўзининг эмоционал жиҳатлари билан баркамол инсоннинг шаклланишига ката таъсир кўрсатади.

Агар, ўқувчи ёки талаба театрни санъат тури деб қабул қилишга тайёр бўлса, у ҳолда унинг кундалик санъат эмаслиги, уни ҳар доим ҳам томоша қила олмаслик, фақат театр учун хос бўлган эмоционал руҳ, самимий вазият сингари жиҳатлар билан сезилмай қолади.

Театрда, адабиётда ҳам, кино ва бошқа санъат турларида ҳам бўлмаган вазият, яъни, театр сахнаси ва томошабинлар залининг, актёр ва томошабиннинг ўзаро жонли мулоқоти, театр томошасининг бутун руҳий ҳолати билан бойитилган жонкуярлик туйғулари бор.

Ёш томошабинлар ҳар доим сахнада бўлиб ўтаётган воқеаларни чуқур эҳтирос билан қабул қиладилар. Улар эртак қахрамонларининг ҳаракатларини ҳаяжон, кичқирик ва огоҳлантиришлар билан кузатиб борадилар.

Шу вақтдан бошлаб болалар, ноҳақликнинг душмани, қахрамоннинг эса фаол ёрдамчиси бўлишни ўрганадилар. Кейинроқ, бу жон куйинишлар очиқ намоён бўлмасада, томошабинлар сахнадаги воқеаларнинг қатнашчилари бўлиб қоладилар. Томошабинлар зали режиссёр, актёр ва муаллиф спектаклнинг қандай иштирокчилари бўлса, улар ҳам худди шундай иштирокчиларидир. Ҳозирги ёшлар кўпроқ ҳарбий-ватанпарварлик мавзусидаги китобларни ўқимоқдалар, кино ва театрларни томоша қилмоқдалар. Бундай асарларга бўлган қизиқиш маълум жиҳатдан, ёшларнинг ўткир сюжетли саргузаштларни, ёрқин ва кучли қахрамонларни образини топишга бўлган истаклари билан тушунтирилади.

Ҳарбий-ватанпарварлик ва ҳарбий-тарихий мавзудаги спектакллар, театр санъатининг ўзига хос бўлган ифода воситалари ёрдамида, спектаклда намоиш қилинаётган даврнинг, миллий-озодлик харакатининг суронли йиллари руҳий ҳолатини томошабинлар диққатига етказиб беради, ёш томошабинга ўзини тарихий воқеаларнинг бевосита қатнашчиси сифатида ҳис қилишга имкон беради. Шунинг учун ҳозирги вақтдаги қахрамонона-ватанпарварлик мавзусидаги спектакллар, томошабинлар диққатига қаратилган руҳий ҳис-ҳаяжонли мурожаатдан бошланади. Спектаклнинг бундай бошланиши, ўз дунёқарашига эга бўлган замонавий томошабинни қахрамонона ўтмишни чуқур ҳис қилишга, уни ўша давр руҳий ҳолатига киришишига ёрдам беради.

Тасвирий санъат - ёшларнинг ҳарбий-ватанпарварлик тарбиясида ўзига хос санъат тури сифатида алоҳида ўрин эгаллайди. Тасвирий санъатдаги рассомчилик, графика ва ҳайкалтарошликдаги яратилган образлар инсон хотирасида узоқ муддат сақланиб қолади. Улар инсонларда, айниқса ёшларда гўзалликка бўлган интилиш ва туйғулари, олам сир-саноатларига тўғри муносабатда бўлиш сифатларини шакллантиришга кўмак беради.

Тасвирий санъат ёшлар билан Ҳарбий- ватанпарварлик мавзусидаги суҳбатлар учун бой материалларга эгадир, чунки Ватанимиз тарихидаги шонли воқеалар, халқимиз ва унинг алоҳида вакиллари томонидан қилинган буюк жасорат намуналари тасвирий санъатда ўз аксини топганлар. Етук халқ рассомлари Чингиз Ахмаров, Рўзи Чориев, Раҳим Аҳмедов, Жавлон Умарбеков сингари ижодкорларнинг яратган асарлари халқимизнинг ўлмас жасорати, яратувчанлик меҳнати ва буюк келажакка ишонч туйғулари акс этган суратлар ва композицияларда ўз ифодасини топган. Замонамизнинг забардаст рассоми Алишер Алиқуловнинг “Самарқанд дарвозаси”, “Амир Темурнинг Тўхтамишхон устидан қозонилган ғалабаси” номли машҳур композициялари Темурийлар тарихи давлат музейи залларини беэаб турибди ва халқимизнинг, ёшларимизнинг маънавий дунёсини бойитиш учун хизмат қилмоқда.

Бу буюк жасоратларга бағишланиб архитектура ва меъморчилик ёдгорликлар, ҳайкаллар қад ростлаган ва улар кейинги авлод санъаткорлари учун турли хил мавзудаги асарлар яратиш учун имкон яратган.

Ёшларда юксак ватанпарварлик туйғуларини тарбиялаш учун тасвирий санъат асарларидан фойдаланилганда, уларда бадиий тасвирий санъат намуналарини, шунингдек, санъаткор ўз руҳиятини, дунёқарашини ва воқеаларга муносабатини инсонларга етказиш учун фойдаланаётган ифода воситаларини мустақил равишда таҳлил қилиш малакаларини ҳам унутмаслик керак.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикасининг “Умумий ҳарбий мажбурият ва ҳарбий хизмат тўғрисида”ги Қонуни, Т, 2017 й.
2. Ўзбекистон Республикасининг Ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялаш Концепсияси, Т, 2018 й.
3. Ўзбекистон Республикасининг Чақирувга қадар бошланғич тайёргарлик бўйича Низоми, Т, 2018 й.
4. «Шунқорлар» ҳарбий-спорт ўйинларининг Низоми. Т. 1999 й.
5. А.И.Ибрагимов, Х.Х.Султонов «Ватан туйғуси» Т. 1996 й.

6. «Ватан химояси-муқаддас бурч» Т. Ҷарбий нашриёт, 2000 й.
7. Ўзбекистон Республикаси Мудофаа Вазирлигининг «Ватанпарвар» газетаси.
8. Ўзбекистон Республикаси Мудофаа Вазирлигининг «Ўзбекистон Қуролли Кучлари журнали» Т.